Maandag 10 december 2018
TivoliVredenburg - Hertz - 20.00 uur
Voorprogramma 19.15 uur:
Alfredo Piatti: een Italiaanse cellovirtuoos in Londen
Job ter Haar, cello & **Vaughan Schlepp**, piano

VAN SWIETEN SOCIETY

Giocchino Rossini, van Chef d'oeuvre naar Hors-d'oeuvre

Alida Schat en **Heleen Hulst**, viool
Bernadette Verhagen, altviool
Carlos Leal Cardín, cello
James Oesi, contrabas
Hans Groenwold, kok

Gioacchino Rossini 1792 - 1868
Ouverture *Il Barbiere di Siviglia* (1816)

Sonata a quattro nr. 2 in A groot (1804)
allegro
andante
Allegro

Souvenirs de *Semiramide* (1822)
bewerkt voor viool en altviool door J.B. Dias

Giovanni Bottesini 1821 - 1889
Elegie in D groot (1870)

Gioacchino Rossini
Sonata a quattro nr. 1 in G groot (1804)
moderato
andante
allegro

Giacomo Puccini 1858 - 1924
Cristantemi (1890)

Gioacchino Rossini
Duet in D groot voor bas en cello (1824)
allegro
andante molto
allegro

Ouverture *La gazza ladra* (1817)

En na afloop van het concert gaan we van Rossini's meesterwerken - de Chef d'Oeuvres - naar zijn andere grote liefde, de Hors d'Oeuvre. Bij het tonen van uw toegangsbewijs krijgt u na het concert de heerlijke Rossini special. Laat het u smaken.

Sneller componeren dan anderen kunnen lezen
Het genie van Gioacchino Rossini is bijna niet te bevatten. Hij schreef zijn 39 opera's, waaronder een aantal van de beroemdste aller tijden, in maar negentien jaar. Voor zijn *Il Barbiere di Siviglia* had hij maar twaalf dagen nodig, terwijl een team van componisten recentelijk bij wijze van experiment er ruim drie keer zo veel tijd voor nodig had om de opera noot voor noot over te schrijven. Na een sabbatical van 25 jaar keerde hij in 1855 terug naar Parijs waar hij opnieuw beroemd werd om zijn muzikale en culinaire soirées, waarin hij kamermuziek presenteerde die hij 'zonden van hoge leeftijd' noemde. Hij overleed in 1868 in Parijs.
Wie interesse heeft in culinaire aangelegenheden, is de naam Rossini vast weleens tegengekomen. Deze negentiende-eeuwse Italiaanse componist maakte vooral op latere leeftijd naam als lekkerbek. Er zijn allerlei gerechten naar hem genoemd: slasaus, gevulde macaroni, schotels met ganzenlever of truffels. Allemaal lievelingskostjes van een man die al op zeer jeugdige leeftijd begon met het schrijven van muziek, maar zich vervolgens op het hoogtepunt van zijn (vooral opera-)carrière terugtrok, om zo nu en dan zelfs geheel uit beeld te verdwijnen. De redenen hierachter zijn nog steeds niet onthuld. Vast staat dat Rossini bij zijn dood rijk was: hij liet maar liefst 2,5 miljoen francs na!
Gioacchino Rossini had muzikale ouders, maar hij was zelf amper aan de muziekstudie begonnen toen hij als 12-jarige zes sonates voor strijkkwartet schreef. Op dat moment logeerde hij bij amateur-bassist Agostini Triossi en zo werd de bezetting niet de gebruikelijke met twee violen, altviool en cello, maar werd de altviool vervangen door een contrabas. Het resultaat is op zijn minst ongebruikelijk, soms ook gewoon komisch omdat we van zo'n laag en log instrument niet de capriolen en melodieuze lijnen gewend zijn, die Rossini ervoor schreef. Het effect is vergelijkbaar met het deel 'Olifanten' uit Saint-Saëns' *Carnaval des animaux*, waarin contrabas en humor elkaar ook de hand reiken.

Zonden van de oude dag

Gevoel voor humor is in veel van Rossini's werken terug te vinden. Behalve talloze komische opera's van zijn hand - waarvan de *Barbiere di Siviglia* veruit de bekendste is - is er bijvoorbeeld het Kattenduet, met uitsluitend gemiauw (door twee zangeressen en piano) als tekst. Dat Kattenduet is trouwens een van zijn 'Péchés de Vieillesse' (zonden van de oude dag), die hij voor eigen en salongebruik schreef nadat hij zich in 1829 uit de openbaarheid had teruggetrokken. Hij wilde niet dat deze gepubliceerd werden; pas vanaf 1950 is men begonnen met de ruim 150 stukken, waaronder veel parodieën, uit te geven. In 1864 schreef Rossini nog de *Petite Messe Solennelle* voor twaalf stemmen, twee piano's en harmonium, die eigenlijk klein noch plechtig is, maar wel een meesterwerk met opnieuw (bijna) komisch gebruik van het harmonium.

Geniale leentjebuur bij Haydn en Mozart

De strijkers-sonates worden 'sonate a quattro' genoemd, omdat Rossini's partituur elk instrument duidelijk in het enkelvoud aangeeft, ook al worden ze tegenwoordig vaker uitgevoerd als strijkorkest. Hoewel de sonates goed gedocumenteerd waren, bleven ze toch lang een mysterie omdat er geen enkele originele partituur van te vinden was; ze werden tot die tijd uitgevoerd als strijkkwartet. Musicologen gingen er dan ook vanuit dat ze verloren waren gegaan totdat in 1954 het origineel opdook in de Library of Congress in Washington. Er wordt vaak gezegd dat de sonates (bijvoorbeeld harmonische) onvolkomenheden hebben, maar Rossini was nog niet eens een tiener toen hij dit componeerde en hij was nog niet eens met een serieuze muziekstudie begonnen. De Sonates leunen zwaar op de klassieke taal van Haydn en Mozart. Hoeveel muziek van Haydn en Mozart hij kende, is niet bekend hoewel hij later zei dat Mozart 'de bewondering van mijn jeugd, de wanhoop van mijn volwassenheid en de troost van mijn ouderdom' was. Er is echter geen twijfel over dat Rossini met deze werken Mozarts vroege werken ver oversteeg. Zelfs Mendelssohn was al veertien toen hij zijn strijkerssymfonieën schreef.

Elk van Rossini's zes levendige sonates staat in een majeur toonsoort en heeft een driedelig klassiek patroon. Samen demonstreren ze de ongelofelijke snelheid waarin Rossini zich ontwikkelde. Op deze vroege leeftijd laat hij al zien dat hij geen conventies volgt. Hij verdeelt de partijen van de cello en bas op slimme wijze en laat ze beide op de voorgrond treden. De twee vioolpartijen zijn net zo gelijkwaardig. Het belcanto waar Rossini zo beroemd om zou worden is hier en daar al hoorbaar; hij laat de strijkers zingen als in de *cavatina* en de *cabaletta* van zijn latere opera's.

Rossini schreef maar een klein oeuvre aan kamermuziekwerken. Het meeste daarvan aan het eind van zijn carrière in de 'Zonden van de Oude Dag', maar een deel ontstond al aan het begin, terwijl hij nog de grote ster van de operawereld was. Behalve de strijkers-sonates waren er nog verschillende werken die hij in opdracht schreef, zoals het *Duet voor cello en bas* dat hij in 1824 componeerde in opdracht van de amateur-cellist Sir David Salomons voor een soirée waarin hij het uit zou voeren met de beroemde contrabas-virtuoos Domenico Dragonetti; dezelfde die ooit samen met Beethoven, tot diens grote genoegen, Beethovens cellosonate opus 5/2 op de bas uitvoerde. Er zijn niet veel echt goede duetten voor strijkers. Vaak blijft het bij etudes (een relatief eenvoudige solopartij voor de student, een moeilijkere begeleiding voor de docent) of eenvoudige muziek voor de salon. Duetten voor strijkers zijn een uitdaging voor de componist die enorm inventief moet zijn op het gebied van harmonie en contrapunt, maar ook voor de uitvoerenden: aan de ene kant wordt gevraagd om virtuositeit en aan de andere is er de grote kwetsbaarheid van de klank van slechts twee strijkers.

Twee, soms vier opera's per jaar

Rossini's *Barbier van Sevilla* is een van de grootste komische opera's in de muziekgeschiedenis. De première vond plaats op 20 februari 1816 in Rome en staat sindsdien op het repertoire van alle operahuizen wereldwijd. Rossini was ongelooflijk productief en componeerde twee decennia lang twee, en soms wel vier opera's per jaar. Musicologen geloven dat de muziek voor de *Barbier* in iets minder dan drie weken is gecomponeerd; maar de beroemde ouverture is samengesteld uit twee eerdere opera's van Rossini en bevat daarom geen thema's uit de opera zelf.

Ook *La gazza ladra* (de diefachtige ekster) was geen uitzondering in de snelheid waarmee Rossini werkte. Een van de legendes die rondom deze opera hangt vertelt hoe de producent van de opera ervoor zorgde dat hij op het laatste moment toch nog een ouverture van Rossini kreeg door hem in een kamer op te sluiten om te componeren. Rossini gooide de volgeschreven vellen muziekpapier vanuit het raam naar de kopiisten die de orkestpartijen eruit overschreven. De ouverture is het beroemdste deel van de opera, vooral door het gebruik van de trommels die de diefachtige ekster verbeelden.

Semiramide was Rossini's laatste Italiaanse opera. Anders dan *Il Barbiere* en *La gazza ladra* is het een melodrama waarin de Barok niet ver weg lijkt te zijn. Na deze opera verliet Rossini Italië en vertrok hij naar Frankrijk.

Bart van Oort, Priska Frank

Voorprogramma - 19.15 uur
Job ter Haar, cello & **Vaughan Schlepp**, piano

Alfredo Piatti: een Italiaanse cellovirtuoos in Londen

Alfredo Piatti: een Italiaanse cellovirtuoos in Londen
Onze cellovriend Job ter Haar behoeft eigenlijk helemaal geen introductie. Hij speelde van 1998 tot 2016 bij de Van Swieten Society. Behalve dat hij al die jaren heel mooi met ons speelde dragen veel programma's van die jaren een specifiek Job-stempel. Enige jaren geleden begon Job aan promotie-onderzoek aan de Royal Academy in London over de negentiende-eeuwse cellist Alfredo Piatti. Zijn beroemde cello-stijl is het onderwerp van Jobs onderzoek. In recente concerten met Vera Beths en Heleen, waarin ze onder andere het Klarinetkwintet van Brahms speelden, bleek al hoezeer Jobs eigen speelstijl beïnvloed is door zijn Piatti research. In de aanloop naar zijn promotie komt Job, samen met pianist Vaughan Schlepp, Piatti spelen. Onder meer bewerkingen van Rossini's *La Gita in Gondola & La Danza* en van het *Venetianisches Gondellied* van Mendelssohn.

Uit de dagboeken van de Van Swieten Society

Alida in de trein
De treinrit van Haarlem naar Amsterdam duurt maar een kwartier en ik heb even tijd om tot rust te komen. Ik ben vaak onderweg. Vorige week in Londen het oratorium *Solomon* van Händel in het Royal Opera House. Komende week opera in het Amsterdamse Concertgebouw: *Venus and Adonis* van John Blow en *Dido and Aeneas* van Purcell. Leraar versus leerling. Afgelopen week ook Haydn, drie strijkkwartetten. In een helder door de zon verlichte concertzaal op een zorgeloze zaterdagmiddag. Hij laat je een hele wereld zien. Deze muziek gaat over missen en verlangen. Heimwee, donker, wispelturig, melancholisch, soms heel licht, elk deel heeft een ander karakter. Terug in de trein luisterend naar Rossini om me voor te bereiden voor het komend project met VSS. Naar muziek luisteren is een manier om mijn gedachten het zwijgen op te leggen. Nog af te werken takenlijstjes raken in de war. Wanneer alles wat je denkt of wilt zeggen je ontglipt, en je alleen nog maar kan meebewegen op de golven van de muziek.

Heleen mag losgaan
Dit seizoen trek ik de stoute schoenen aan en speel zo af en toe een solosonate van Bach. Het zijn stukken die je je hele leven bezighouden en die je eigenlijk nauwelijks voor publiek durft te spelen maar door dat juist wel te doen kom je er verder mee.
Daarnaast een compleet andere wereld in een tournee 'Patsboem!' die we met NAP en I(nstant) C(omposers) P(ool) hebben: op het podium met de beste improvisatoren voel ik me soms een muurbloempje, maar ik word flink uitgedaagd om ook te improviseren en dat is leuk. Waar ik meestal zo trouw mogelijk probeer te zijn aan wat er staat geschreven, is wat geschreven staat bij het ICP slechts een begin waarop jezelf helemaal vrij verder mag. Een onvergetelijke ervaring! In december volgt een tournee met de *Messiah* van Handel met het Orkest van de Achttiende Eeuw in Zuid-Spanje; iets om naar uit te kijken!

Bernadette in harmonie
Een mooier Rossini-jaar kan ik me niet voorstellen. Met het orkest les Musiciens du Prince en Cecilia Bartoli hebben we vier keer zijn *La Cenerentola* gespeeld in prachtige zalen in Europa. Wat een opera! Vol colaraturen, spitsvondige grapjes en een romantisch verhaal. En dan onze eigen *Rossini Chef d'oeuvre* concerten!
In november en december speel ik Vivaldi-aria's verweven door zijn *Vier Jaargetijden*, ook met Cecilia Bartoli. Vlak na de zomer heb ik het indrukwekkende octet van Schubert op cd mogen zetten met leden van Anima Eterna. Deze cd komt in februari 2019 uit.
Mensen vragen aan mij, nu ik uit het ASKO|Schönberg ben: mis je de moderne muziek niet? Nou... een beetje wel. Ik mis een beetje de gekte tussen de noten. De muziek die ik nu veel speel is allemaal zeer harmonieus. Misschien word ik het zelf ook nog eens... En voor het eerst leveren mijn man en ik gezamenlijk een bijdrage aan hetzelfde concert!

Hans en zijn paplepel
Heerlijk, helder, Rossini. Koken is mij met de paplepel ingegoten. Als kind stond ik naast het fornuis van mijn moeder om mee te kijken hoe zij dingen klaarmaakte. Van hazenpeper, chocoladetruffels, hachee (toentertijd mijn 'lievelingskostje') tot allerlei soorten jam en chutneys. Op een kookles van een Amsterdamse chef hebben Bernadette en ik elkaar leren kennen. We delen allebei de liefde voor muziek. En, het koken van heerlijke en eerlijke gerechten. Plus het opeten ervan. Niet de muziek, dat moge duidelijk zijn. De laatste jaren werk ik als professioneel kok en heb een mooie 'Rossini Special' voor u gevonden, die ik met al mijn liefde voor u ga bereiden.

James heeft even tijd
Na een superdrukke periode heb ik (voor de eerste keer dit jaar!) bijna een hele week vrij! Het is zo fijn om wat tijd te hebben om eigenlijk niks te doen, maar toch ben ik heerlijke

nieuwe (voor mij!) stukken aan het studeren voor concerten die ik binnenkort heb met Helena Basilova en Diamanda Dramm! Ook ben ik bezig een intensief onderzoeks-/studio-project samen met neurowetenschapper Beorn Nijenhuis voor te bereiden en zijn de voorbereidingen voor de nieuwe editie van het Dutch Double Bass Festival alweer gestart.

Carlos hoort theater

Terwijl ik een kort bezoek aan mijn lieve familie in Spanje voorbereid, houdt dit Rossini-programma - en vooral het duo met bas - me flink bezig. Hoewel ik al wel een aantal opera's van Rossini heb gespeeld is zijn kamermuziek onbekend terrein voor mij. Hierbij vind ik het heel interessant om te zien hoe hij zijn belcanto-stijl aanpast aan de strijkinstrumenten. Het langzame deel uit het duet is een mengeling van zangerige secties en meer dramatische gedeeltes waarbij je het eigenlijk kan zien als een miniatuurversie van een opera-scène. Het hele stuk is speels, zonder pretentie en vol humor. Het maakt me bewust van de lol van het muziek-maken (en ernaar luisteren!).

Vrienden van de Van Swieten Society

Tijdens de vijf Mozartiade-concerten van begin oktober, compleet met Mozartkugel, hebben we niet minder dan achttien nieuwe Vrienden van de Van Swieten Society mogen inschrijven. De volgende keer dat we met de Vrienden bijeenkomen voor een borrel met muziek en verhalen over muziek is op 15 januari 2019 van 15.30 tot 18.00 in Splendor in Amsterdam. We hebben dit keer een groter zaaltje gereserveerd... Onze nieuwe cd met de Pianokwartetten van Beethoven die in het Beethoven-jaar 2020 zal verschijnen is het welkomstgeschenk aan elke nieuwe en bestaande Vriend. Na afloop van Rossini, tijdens de Hors d'Oeuvre, hopen we handen te schudden met alle nieuwe en bestaande Vrienden. Mocht u ook geïnteresseerd zijn: met nieuwe vrienden is het goed samen eten.

Wilt u Vriend, Baron of Kapellmeister worden van de Van Swieten Society en een vriendenmiddag van de Van Swieten Society bijwonen? Voor € 35 per jaar bent u al vriend. Ga naar www.vanswietensociety.nl/vriendenkring-van-swieten-society/ of vraag ernaar bij de musici.

Komende concerten van de Van Swieten Society
Maandag 28 januari 2019: *Salon op de Olympus* met o.a. Dussek en strijkkwintet Schubert
Maandag 1 april: *Clara de geniale weduwe*: o.a. romances, liederen en pianotrio van Clara en Robert Schumann

SALON OP DE OLYMPUS

Grotere tegenpolen dan Prins Louis Ferdinand van Pruisen, de oorlogszuchtige poëet, Franz Schubert, het bescheiden genie, de bohémien Jan Ladislaus Dussek en de verfijnde aestheet Johann Nepomuk Hummel zijn nauwelijks denkbaar. Toch leefden ze in dezelfde tijd en deelden ze dezelfde muzikale taal. Louis Ferdinand en Dussek waren onwaarschijnlijke vrienden; Dussek was bij hem toen de prins sneuvelde in de Slag bij Saalfeld en componeerde een hartverscheurend muzikaal grafschrift. Hummel en Schubert deelden dezelfde stad, Wenen, maar uit niets blijkt dat ze ooit samen een Sachertorte deelden. Met deze vier stellen wij ons een klassieke Salon voor, boven op de Olympus, waar ze eindelijk samen het podium delen.

Hummel Pianotrio in Es op. 93
Dussek Pianokwartet in Es op. 56
Louis Ferdinand Pianokwintet in c op. 1
Schubert Strijkkwintet in C D. 956

CLARA
DE GENIALE WEDUWE

Clara Wieck past in het rijtje wonderkinderen met Schubert, Mendelssohn en Liszt: op haar achtste concerteerde ze al in heel Europa en op haar tiende verschenen haar eerste werken in druk. Haar strenge vader Friedrich Wieck was zowel haar als Robert Schumann's leraar. Hun door Friedrich verboden relatie vanaf Clara's 16e (Robert mijmerde nog jaren later over hun eerste kus) katalyseerde hun muzikale leven. Robert's Liederen voor Clara behoren tot zijn mooiste werken en Clara's composities ontstegen onder Robert's invloed het alledaagse. Na Robert's aftakeling en vroegtijdige dood werd Clara de beroemdste pianiste van haar generatie. Ze werd door onder anderen Brahms geëerd en bewonderd om haar pianistiek, haar prachtige composities en haar innerlijke kracht. Haar muzikale salon werd bezocht door de beste musici ter wereld. Omdat we er zelf helaas niet bij konden zijn brengen wij zo'n soirée tot leven.

Romances, Liederen, Pianotrio, Fantasiestücke
Nocturne, Scherzo uit *Frei aber Einsam* sonate
van Clara Schumann, Robert Schumann,
Joseph Joachim en Johannes Brahms